

STRAH OD ČITANJA NA NJEMAČKOME KAO STRANOME JEZIKU

Ivana Matić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Strah je najčešće istraživana emocija u području učenja stranih jezika (MacIntyre, 2017). U uvodnom teorijskom dijelu rada opisuje se opći strah od učenja stranih jezika, dosadašnja istraživanja tog fenomena te se objašnjava strah od čitanja na stranome jeziku kao zasebna vrsta straha. U istraživačkom dijelu predstavlja se istraživanje kojem je cilj saznati razine straha pri čitanju na stranome jeziku i moguće *čimbenike* straha. Rezultati analize pokazuju da učenici osjećaju srednje razine straha što govori u prilog tome da je strah prisutan i kod vještine čitanja. Najčešći su *čimbenici* straha od čitanja na njemačkom jeziku osobni stavovi učenika o čitanju na tom stranom jeziku pri čemu su ti čimbenici najčešće pozitivni što objašnjava srednje razine straha naspram visokih. No čimbenici koji su povezani sa strahom od čitanja jesu načini učeničkog *čitanja teksta*, dok značajke teksta poput dužine ili teme u ovom istraživanju nisu prepoznati kao čimbenici koji su povezani s pojavom straha od čitanja na njemačkome jeziku.

Ključne riječi: *opći strah od stranog jezika, strah od čitanja na stranom jeziku, čimbenici straha od čitanja, njemački kao strani jezik*

1. UVOD

Strah od jezika jedno je od područja zanimanja suvremenih primijenjenih lingvisti i psihologa. Postoji nekoliko tumačenja te pojave. Mihaljević Djigunović (2002: 11) tvrdi da je strah od jezika moguće tumačiti kao manifestaciju općenitijih vrsta strahova (npr. straha od komunikacije, ispitne anksioznosti i drugih). Horwitz i Young (1991 u Mihaljević Djigunović, 2002: 11) smatraju strah od učenja stranoga jezika posebnom vrstom straha koja se pojavljuje pri učenju stranih jezika te je neodvojiv od tog iskustva. Gardner i MacIntyre (1993 u Mihaljević Djigunović, 2002: 12) strah od jezika definiraju kao „strah koji osjećamo kada se od nas zahtijeva da se koristimo stranim jezikom kojim suvereno ne vladamo. Riječ je o osjećaju neugode, nervoze i nesigurnosti koji nas obuzme kada na stranom jeziku trebamo govoriti, čitati, pisati ili razumjeti što nam netko govori.“

* ivanamati@gmail.com

Polazeći od teorije o strahu od stranog jezika koju su postavili Gardner i MacIntyre (1989 u Mihaljević Djigunović, 2002: 15) potrebno je istaknuti da se strah od jezika pojavljuje kao posljedica ponovljenih negativnih iskustava tijekom učenja stranoga jezika. On postaje naučena emocionalna reakcija. Ta emocija može biti u početku povezana samo uz određenu situaciju, no ako se takvi doživljaji učestalo ponavljaju, strah se može povezati s cjelokupnim doživljavanjem stranoga jezika. Također se s rastom jezične kompetencije učenika, mišljenje je spomenutog dvojca, povećava i broj pozitivnih iskustava u korištenju tog stranog jezika. Prema spomenutim autorima strah od stranoga jezika jači je u početnim godinama učenja te impliciraju da strah ne predstavlja značajan problem naprednim učenicima, što potvrđuju i neka ranija istraživanja (Gardner, Smythe i Burnet, 1977). Međutim postoje istraživanja koja su dokazala da između početnika, srednje naprednih i naprednih učenika stranih jezika (Onwuegbuzie i sur, 1999, Liu, 2006), kao i između studenata prve godine i njihovih starijih kolega (Pichette, 2009) ne postoje statistički značajne razlike u razinama straha od stranoga jezika. No zanimljivo je da neka istraživanja straha potvrđuju upravo povećane razine straha kod naprednih učenika u odnosu na njihove kolege niže razine znanja (Cheng, 2002; Kitano, 2001, Toth, 2011; Saito i Sammy, 1996). Toth (2011) detaljnije istražuje tu zanimljivu pojavu viših razina straha kod studenata stranih jezika te provodi intervju u potrazi za mogućim čimbenicima takvih rezultata. Intervju provodi među studentima prve godine engleskoga jezika na jednom mađarskom sveučilištu, koji engleski kao strani jezik uče prosječno 8,6 godina, a svi su ga počeli učiti u osnovnoj školi. Autorica na temelju odgovora studenata izdvaja dva glavna potencijalna uzroka straha od stranoga jezika, a to su određeni aspekti nastave stranoga jezika poput razine nastave stranoga jezika, očekivanja profesora te razina poznavanja stranoga jezika njihovih kolega, dok kao drugi razlog naglašava samopercepciju, odnosno osjećaje naspram vlastite kompetencije na stranome jeziku poput ograničene fluentnosti, vremena reakcije, kvalitete samoizražavanja, netočnosti i slično. No ono što autoricu najviše iznenađuje jest činjenica da studenti navode kako nisu osjećali negativne emocije ni u osnovnoj ni u srednjoj školi. Takvim nalazom donosi oprečne rezultate onima Gardnera i MacIntyre (1989 u Mihaljević Djigunović, 2002: 15) koji tvrde da osjećaj straha može biti povezan s prethodnim negativnim ili neugodnim iskustvima vezanima uz učenje jezika na nižim razinama obrazovanja uslijed čega može doći do općeg povezivanja stranoga jezika s nečim neugodnim i negativnim.

Sama raznolikost znanstvenih istraživanja i njihovih rezultata govori u korist tome da je strah vrlo složena pojava. Oxford (1990, u Mihaljević Djigunović, 2002: 53) govori da strah od stranoga jezika smanjuje učenikovo samopoštovanje i pozitivnu sliku o sebi kao učeniku stranoga jezika i pojačava njegove inhibicije. Utjecaj straha na učenje stranih jezika nije „ni

jednoznačan ni jednostavan“ (Mihaljević Djigunović, 2002: 13). Većina istraživanja te pojave pokazala je negativnu povezanost između straha i uspjeha u učenju. U Hrvatskoj je dosad provedeno malo istraživanja te pojave. Mihaljević Djigunović (2002) istražuje strah od učenja te potvrđuje rezultate većine svjetskih istraživanja na uzorku od 169 srednjoškolskih učenika pri čemu zaključuje da što gimnazijalci osjećaju veći strah to je njihov uspjeh u učenju engleskoga jezika bio slabiji (Mihaljević Djigunović, 2002: 13). Iako u Hrvatskoj nema mnogo radova na tu temu, postojeći radovi donose vrlo zanimljive rezultate proučavajući različite strane jezike te strah u okviru različitih jezičnih vještina. Tako primjerice Mihaljević Djigunović i Legac (2008) istražuju strah od slušanja kod učenja engleskoga kao stranoga jezika učenika na kraju osnovne škole s naglaskom na razlikovanje jednojezičnih i dvojezičnih učenika. Svojim rezultatima dokazuju da jednojezični učenici osjećaju više razine straha od slušanja nego njihovi višejezični vršnjaci te da je vještina slušanja s razumijevanjem značajno bolja kod višejezičnih učenika. Tim istraživanjem također potvrđuju rezultate većine aktualnih istraživanja straha, a to je da je njegova razina negativno povezana s uspješnošću razumijevanja slušanjem. Puškar (2010) također iznosi zanimljive rezultate u svom istraživanju, koje provodi među studentima njemačkoga i engleskoga jezika. Istražujući strah kod studenata zaključuje da je strah od stranoga jezika izraženiji kod studenata njemačkoga nego kod studenata engleskoga iako obje grupe studenata osjećaju strah od stranoga jezika. Uzroke straha, kako navodi, pronalazi u strahu od pogrešaka, ispravljanju za vrijeme nastave te u studentskom stavu prema profesoru jezika. Drugi čimbenici koji pridonose višim razinama straha jesu spol, mjesto života, nedostatak motivacije, niže razine jezičnog znanja, iskustvo u učenju stranoga jezika te dužina izloženosti stranome jeziku. Iako u svjetskoj i hrvatskoj znanstvenoj literaturi prednjače istraživanja straha od stranoga jezika u odnosu na engleski kao strani jezik, još jedno zanimljivo istraživanje u Hrvatskoj provode Mardešić i Stanković (2013) uključujući „manje“ zastupljene jezike u obrazovanju poput talijanskog, francuskog i španjolskog. Istraživanje provode na zagrebačkom sveučilištu među studentima spomenutih jezika. Autorice dokazuju da studenti tih jezika također osjećaju strah od stranoga jezika te da je on srednjih vrijednosti pri čemu učenici španjolskoga osjećaju niže razine straha od studenata francuskog i talijanskog. Međutim za razliku od nekih prethodnih istraživanja, kod tih ispitanika duža izloženost jeziku, odnosno dužina učenja nema utjecaj na razine straha. Razina straha od stranoga jezika također nije povezana ni s demografskom varijablom mjesta življenja kao ni s iskustvom u učenju stranih jezika, no pokazalo se da je smanjena motivacija značajno povezana s višim razinama straha. Tim istraživanjem istaknuta je uloga profesora jezika. Studenti koji su imali negativno iskustvo s profesorom imali su izraženije razine straha, odnosno

pokazala se značajna povezanost između nastavnika jezika i razine straha od stranoga jezika, dok primjerice kod odnosa između motivacije i nastavnika jezika takva povezanost nije pronađena.

Poznavanje stranog jezika obuhvaća svladavanje četiri jezične vještine. Dvije prijamne: slušanje i čitanje, te dvije proizvodne: govorenje i pisanje. Iako su se u nastavi stranoga jezika ranije prijamne vještine zanemarivale, danas im se pridaje sve veća važnost jer imaju značajnu ulogu u učenju stranoga jezika.

Vještina čitanja smatra se zahtjevnim kognitivnim procesom koji uključuje koordinaciju pažnje, pamćenja, percepcije i procesa razumijevanja (Sellers, 2000: 513). Sa stajališta kognitivne neuroznanosti, za razliku od govorenja, čitanje je vještina koja prije samog učenja čitanja nema specifičnu regiju i strukturu u samom mozgu. Učeci čitati mijenjamo svoj mozak te se određene regije mozga reorganiziraju da bismo naučili čitati (Dehaene, 2013). Čitanjem dakle mijenjamo svoj mozak. Ono uključuje različite procese koji sežu od prepoznavanja grafema pa sve do integracije globalne ideje teksta u čitateljevo znanje. Pri tome su prepoznavanje riječi, sintaktička analiza i razumijevanje teksta tri razine procesa koje određuju pojedinačnu sposobnost čitanja (Adams, 1999 u Šamo i Mikulec, 2018: 105; Beech i Colley, 1984 u Šamo i Mikulec, 2018: 105; Grabe, 2009 u Šamo i Mikulec, 2018: 105). Šamo (2006: 31) navodi da se „konstrukt čitanja temelji na razlikovanju procesa čitanja i njegova proizvoda, a sve ovisno o tome zanima li nas više kako čitatelji pronalaze puteve do značenja teksta ili činjenica jesu li tekst razumjeli ili nisu“, no univerzalno objašnjenje jest da je čitanje interakcija između čitatelja i teksta. Čimbenici koji u tom procesu imaju značajnu ulogu jesu oni koji se odnose upravo na čitatelja poput njegova znanja, motivacije za čitanje, razlozi čitanja, strategijsko ponašanje pri čitanju, demografske varijable poput spola, dobi, osobnosti i drugi, dok su čimbenici koji se tiču teksta njegov sadržaj, tip teksta ili žanr, organizacija teksta, rečenična struktura, tipografska obilježja i drugi (Šamo, 2006). U svom istraživanju autorica (2006) dokazuje da su čimbenici koji se tiču čitatelja i čimbenici koji se tiču teksta neminovno povezani. Pri tome misli na znanje o jeziku sa svojim specifičnim značajkama i na znanje o svijetu kojima čitatelj raspolaže. Čitanje je štoviše u stranome jeziku znatno složenije jer obuhvaća dodatne faktore poput jezične sposobnosti, kulturalne pozadine učenika, učenikove motivacije (Sellers, 2000), kulturne značajke tekstova, ponekad nepoznate tekstne vrste te načine pisanja (Saito, 1999). Iako se čitanje, za razliku od govora pri čemu učenik javno pokazuje svoje jezično znanje, smatra individualnim aktom, ono je itekako jezično zahtjevno jer učenik mora primijeniti svo svoje znanje da bi razumio pročitani tekst. Kako bi u potpunosti razumio neki tekst, učenik se mora suočiti s nepoznatim obrascima pravopisa, strukturama rečenica, sintaksom, leksikom i drugim kompleksnim semantičkim odnosima. Zbog

brojnosti prethodno nabrojenih faktora ne iznenađuje tvrdnja da čitanje na stranom jeziku izaziva strah. Međutim govorenje se smatralo najstresnijom jezičnom vještinom iz perspektive nastavnika i učenika (Young, 1992) te je ujedno u tom području provedeno najviše istraživanja.

Pojava straha od čitanja kod učenja stranih jezika područje je u kojem je proveden relativno malen broj istraživanja (Saito i sur., 1999; Sellers, 2000; Matsuda i Gobel, 2004; Capan i Karaca, 2013; Subasi, 2014). Young (1992) navodi da čitanje može izazivati strahove kod nekih učenika koji već imaju poteškoće u čitanju jer nemaju dobre strategije čitanja pa tako npr. vrlo anksiozni učenici jedan dio svoje mentalne energije troše na razmišljanje o stvarima koje nisu povezane s čitalačkom aktivnošću kao što je teški vokabular u tekstu, kako im lošije ide, što rade njihovi vršnjaci i koliko im je vremena ostalo da dovrše zadatak (Sellers, 2000). Koristeći se kognitivističkim pristupom pri proučavanju povezanosti između straha i čitanja, istraživači su došli do hipoteza da visoke razine straha utječu na proces čitanja na različite načine (Saito i sur., 1999). Osim spomenutih nalaza istraživanja Saito i sur. (1999) svojim istraživanjem dolaze do nalaza da strah od čitanja raste sa studentskom percepcijom težine čitanja na određenom stranom jeziku te da učenici koji imaju niže ocjene iz stranoga jezika pokazuju značajno više razine straha od čitanja, ali i općenito straha od stranoga jezika. Sellers (2000) istražuje vezu između straha od stranoga jezika i straha od čitanja na španjolskom. Njezini rezultati pokazuju da se studenti s višim razinama straha sjećaju manje sadržaja nego studenti koji osjećaju minimalan strah, a autorica naglašava da je strah od čitanja izdvojen fenomen te da su potrebna daljnja istraživanja kako bi se steklo veće razumijevanje utjecaja straha na proces čitanja na stranome jeziku. Matsuda i Gobel (2004) u Japanu istražuju odnos između straha od čitanja na engleskome jeziku te općeg straha, spola i iskustva. Na nezavisnu varijablu značajno je utjecalo iskustvo sudionika. Studenti koji su boravili u zemljama engleskog govornog područja imali su niže razine straha dok kod spola nije bilo značajne razlike. Capan i Karaca (2013) uspoređuju strah od slušanja i čitanja u odnosu na spol i stupanj obrazovanja na turskom državnom sveučilištu. Njihovo istraživanje pokazuje pozitivne korelacije između straha od čitanja i slušanja te stupnja obrazovanja i straha od čitanja. Zajednička točka tih dviju vrsta straha odnosi se na lošije razumijevanje poruke na stranome jeziku stoga autori navode da je upravo nedostatak razumijevanja čimbenik koji je povezan s razinom straha. Subasi (2014) zbog slojevitosti fenomena straha od čitanja svojim istraživanjem pokušava doznati koji su to faktori koji uzrokuju strah od čitanja na stranome jeziku turskih studenata engleskoga jezika. Osim standardiziranih upitnika za mjerenje općeg straha od jezika i straha od čitanja na stranom jeziku autor vodi polustrukturirane intervjuue kako bi pokušao kategorizirati uzroke straha od čitanja. U Hrvatskoj je znatno manji

broj istraživanja straha od čitanja kao specifične vrste straha. Mihaljević Djigunović (2002: 71) ispituje odnos straha od čitanja na engleskome jeziku prema općem strahu od jezika, uspjehu u učenju engleskoga jezika, pojmu o sebi, spremnosti na rizik i motivaciji. Rezultati tog istraživanja pokazuju statistički značajne korelacije za sve varijable.

Opći strah od stranoga jezika mjeri se instrumentom FLCAS (Horwitz, Horwitz i Cope, 1986) (Skala za mjerenje straha od nastave stranoga jezika, engl. *Foreign Language Classroom Anxiety Scale*). Tu skalu za mjerenje straha od stranoga jezika konstruirali su Horwitz i suradnici (1986) za mjerenje razine straha u razrednoj situaciji. Zahvaljujući visokoj valjanosti i pouzdanosti instrument je rabljen u brojnim istraživanjima. Skala sadrži 33 čestice, a uz svaku česticu nalazi se Likertova skala od pet stupnjeva. FLCAS uključuje elemente straha od komunikacije, ocjenjivanja i negativne društvene evaluacije u razrednoj situaciji. U toj se skali čak 20 čestica odnosi na govor i slušanje što su primijetili Saito, Garza i Horwitz (1999) istražujući strah od jezika. Prema njihovu mišljenju, ali i nalazima njihova istraživačkog rada, strah od stranog jezika također može izazvati strah od čitanja kao zaseban fenomen suprotno dotadašnjim intuicijama profesora i nastavnika. Nadodaju da strah od čitanja kao specifičnu vrstu straha treba odvojiti od općih tipova straha od stranoga jezika, koji je uglavnom povezivan s usmenom izvedbom te su izradili instrument FLRAS (Saito i sur., 1999) (Skala za mjerenje straha od čitanja na stranome jeziku, engl. *Foreign Language Reading Anxiety Scale*), koji će mjeriti tu pojavu. FLRAS se sastoji od 20 čestica, a uz svaku se česticu nalazi skala slaganja Likertova tipa.

2. METODOLOGIJA

Ovaj rad polazi od prethodno navedenih teorija o strahu od jezika općenito (Gardner i MacIntyre, 1993) te prikazanih rezultata provedenih istraživanja općeg straha od jezika te straha od čitanja na stranome jeziku.

2.1. Cilj istraživanja

U ovom istraživanju ispitat će se učenički strah od čitanja na njemačkome jeziku, pri čemu je hrvatski materinski jezik. Da bi se provjerile prethodno navedene postavke i rezultati dosadašnjih istraživanja na primjeru njemačkoga kao stranoga jezika, u ovome radu postavljaju se sljedeća pitanja:

1. Postoji li strah od čitanja na njemačkom jeziku?
2. Razlikuju li se razine straha od čitanja s obzirom na godine učenja jezika?
3. Postoji li veza između straha od čitanja na njemačkom jeziku i školskog uspjeha u tom predmetu?

2.2. Ispitanici

Kao što je prikazano u tablici 1, u istraživanju su sudjelovali učenici (N=37) jedne osnovne škole u SZ Hrvatskoj, koji su podijeljeni u dvije skupine: na učenike petih (N=19) i osmih razreda (N=18). Uzorak je prigodan. Svima je njemački jezik prvi strani jezik koji uče 5, odnosno 8 godina te imaju ukupno tri školska sata tjedno nastavu njemačkog jezika. Njemački su jezik učili jedino u redovnoj nastavi u školi. Ženskih je sudionika bilo 19, a muških 18. Učenici rade po propisanom programu za nastavu njemačkog jezika u osnovnim školama. U petim i osmim razredima koriste se udžbenicima *Applaus* nakladničke tvrtke Profil te je vještina čitanja ograničena na tekstove koje sadrže udžbenik i pripadajući radni materijali. S obzirom na to da im je njemački prvi strani jezik, a ispitanici su učenici viših razreda, pretpostavlja se da su učenici savladali vještinu čitanja na njemačkome jeziku. Budući da su ispitanici maloljetni, prethodno se tražilo odobrenje ravnatelja za provedbu istraživanja nakon čega su roditelji učenika potpisali suglasnost o anonimnom sudjelovanju u znanstvenom istraživanju. Prije provođenja istraživanja nastavnica je učenicima objasnila način rješavanja upitnika i naglasila da mogu odustati u bilo kojem trenutku.

Tablica 1. Prikaz distribucije ispitanika prema razredu i spolu

	N	M	SD
Muški	18	1,49	,507
Ženski	19		
5. razred	19	6,46	1,520
8. razred	18		

2.3. Instrument

Za potrebe istraživanja straha od čitanja na njemačkome jeziku korišten je upitnik od dva dijela (prilozi 1 i 2). Prvi dio upitnika ispitivao je opće podatke o ispitaniku, a drugi je dio verzija upitnika FLRAS, koji su razvili Saito i sur. (1999). Upitnik je preuzet iz knjige *Strah od stranoga jezika: Kako nastaje, kako se očituje i kako ga se osloboditi* autorice J. Mihaljević Djigunović (2002). Upitnik se sastoji od 20 tvrdnji u vezi s čitanjem na stranome jeziku, koje autori nazivaju česticama, pa će se u nastavku teksta govoriti i o česticama kraticom č. Uz svaku se tvrdnju nalazi skala slaganja Likertova tipa od pet stupnjeva. Tvrdnje se odnose na strah u vezi s različitim aspektima čitanja, percepciju poteškoća pri čitanju te percepciju relativne težine čitanja u odnosu prema težini ostalih jezičnih vještina (govor, slušanje i pisanje). Podaci prikupljeni upitnikom statistički su obrađeni programom SPSS for Windows 19.0 (Statistical Package for Social Sciences).

3. REZULTATI

Sukladno dosadašnjim istraživanjima pretpostavlja se da će rezultati pokazati srednje do visoke razine straha od čitanja na stranome jeziku i u petim i u osmim razredima, no da će se one ipak razlikovati s obzirom na godine učenja njemačkoga jezika te s obzirom na uspjeh učenika u školi. U nižim razredima očekuju se više razine straha, odnosno opadanje razina straha s boljim školskim uspjehom.

3.1. Razina straha od čitanja na njemačkom jeziku

Strah od čitanja na njemačkom jeziku za sve sudionike istraživanja (N=37) mjereno je upitnikom FLARS. Kako bi se provjerila pouzdanost upitnika za ovo istraživanje računat je koeficijent pouzdanosti, koji je pokazao primjerenu unutarnju pouzdanost upitnika (Cronbach alpha = .64). Za potrebe ispitivanja razine straha od čitanja na njemačkom jeziku, rezultati su rekodirani u tri kategorije straha od čitanja: nisku, srednju i visoku razinu. Niska razina straha obuhvaćala je rezultate do 45, srednja razina straha od 46 do 63, a visoka razina straha od 64 do 81. Obrada rezultata pokazala je da od ukupnog broja sudionika velik broj učenika osjeća srednju razinu straha (N=24), dok relativno jednak broj učenika osjeća nisku (N=8), odnosno visoku (N=5) razinu straha (tablica 2).

Tablica 2. Prikaz distribucije ispitanika prema prisutnim razinama straha od čitanja na njemačkom jeziku

Razina straha	Broj ispitanika	M	SD
Niska	8	54,32	9,187
Srednja	24		
Visoka	5		

3.2 Razine straha od čitanja na njemačkom jeziku i godine učenja njemačkog jezika

Ovim istraživanjem željelo se provjeriti postoje li razlike u razinama straha od čitanja na njemačkom jeziku s obzirom na godine učenja tog stranog jezika. Analiza rezultata pokazala je da ne postoji statistički značajna razlika u strahu od čitanja s obzirom na godine učenja. Učenici petog i učenici osmog razreda osjećaju podjednaku količinu straha, tj. srednju razinu straha od čitanja ($M_5=55,26 - M_8=53,33$). Iz tablice 3 vidljivo je da je razina straha od čitanja ipak nešto niža kod učenika osmog razreda. Prethodna istraživanja (Gardner i MacIntyre, 1977, Gardner, Smythe i Burnet, 1977) pokazuju da je razina općeg straha od stranoga jezika niža s višim stupnjevima jezične kompetencije, a mjerenje straha pojedine jezične vještine, u ovom slučaju čitanja, pokazalo je slične rezultate. Iako nastavnici čitanje kao jezičnu vještinu u većini slučajeva ne

smatraju zadatkom koji će izazvati strah kod učenika stranoga jezika, ovakvi nalazi pokazuju da je strah prisutan i da nije nizak (tablica 3).

Tablica 3. Prikaz razine straha od čitanja na njemačkome jeziku s obzirom na godine učenja njemačkoga jezika

Varijabla	Razred	N	M	SD	t	p
Strah od čitanja	5	19	55,26	7,467	,633	,074
	8	18	53,33	10,847		

3.3. Korelacija straha od čitanja na njemačkom jeziku i uspješnosti u tom školskom predmetu

Kao mjera školskog uspjeha uzeta je ukupna ocjena iz njemačkoga jezika. Pri tome treba imati na umu da se ocjena ne odnosi na vrjednovanje vještine čitanja ili čitanja s razumijevanjem već kao skup svih ocjena iz tog nastavnog predmeta. Korelacijskom analizom odnosa između straha od čitanja na njemačkome jeziku i uspjeha u njemačkome utvrdila se statistički značajna negativna korelacija (tablica 4). Takvi rezultati pokazuju da razina straha od čitanja na njemačkom jeziku raste sa slabijim uspjehom u tom školskom predmetu te da uspješniji učenici osjećaju nižu razinu straha.

Tablica 4. Korelacija uspješnosti u učenju njemačkog jezika i straha od čitanja na njemačkome jeziku

	Strah od čitanja na stranome jeziku
Uspješnost u njemačkome jeziku	-,358*

* $p < 0,05$

Dosadašnja su istraživanja straha od jezika dokazala statistički značajne korelacije između općeg straha od stranoga jezika s uspjehom u stranome jeziku kao primjerice istraživanje Mihaljević Djigunović (2002) koja dolazi do zaključka da su više razine straha ispitanika povezane sa slabijim uspjehom u učenju engleskoga jezika ili istraživanje koje provodi dvojac Legac i Mihaljević Djigunović (2008) pri čemu dokazuju negativnu povezanost razina straha od jezika i uspješnosti razumijevanja slušanjem. Tim se istraživanjem potvrdila ista negativna korelacija prisutnosti straha i uspjeha učenika stranih jezika, no kod specifične jezične vještine – čitanja na stranome jeziku. Taj rezultat potvrdio je i rezultate svjetskih istraživanja straha od čitanja, koja govore da su razine straha negativno povezane s učeničkim ocjenama (Saito i sur., 1999). Potrebno je napomenuti da dokazana korelacija ne govori o uzrocima straha od čitanja na njemačkome jeziku kod ovog uzorka učenika, nego da je ocjena u tom školskom predmetu samo jedan od čimbenika po kojima se učenici međusobno razlikuju te da su strah i učeničko znanje, mjereno ocjenom iz tog predmeta, značajno povezani.

3.4. Čimbenici straha od čitanja prema FLRAS-u za ukupan broj ispitanika

Podaci iz prethodno prikazanih tablica pokazuju razine straha od čitanja kod učenika njemačkoga jezika osmih i petih razreda. Kao što je prikazano, razine su straha i kod učenika petih i osmih razreda srednjih vrijednosti, što znači da se kod učenika javlja strah od čitanja te da on nije nizak. Prethodnim je rezultatima statistički prikazan strah i negativna korelacija s uspjehom u učenju. Da bi se dobio uvid u čimbenike i/ili uzroke straha od čitanja na njemačkom jeziku, rezultati upitnika analizirani su s obzirom na sadržaj čestica upitnika (prilog 2 – upitnik FLRAS) i godine učenja njemačkoga jezika. Za potrebe ove analize čestice su podijeljene u pet kategorija, kao u (a).

(a)

1. osobni stav o čitanju na njemačkome (čestice 1, 3, 12, 13, 14, 15, 18);
2. značajke teksta (čestice 4, 5, 7);
3. načini čitanja teksta (čestice 2, 9);
4. interferencije drugih jezičnih vještina (čestice 6, 8, 10, 11, 16, 17);
5. kulturna obilježja (čestice 19, 20).

Kod ukupnog broja ispitanika odgovori, za koje su se pokazali rezultati udaljeni od aritmetičke sredine (točka 3 na Likertovoj skali „ne znam“), obuhvaćali su čestice 3, 14, 15, 16, 18, 19 i 20 kao u (1) i (2), a što je prikazano na slici 1. Odgovori na preostalim česticama upitnika FLRAS, koji se odnose na značajke teksta te načine čitanja teksta na njemačkome jeziku, koncentrirani su oko aritmetičke sredine ($M = 2,35 - 3,65$; $C = 3$).

3.4.1. Osobni stav o čitanju na njemačkome jeziku

U kategoriji osobnih stavova veliko je neslaganje s tvrdnjom u čestici 3 kao i u čestici 15 dok je kod tvrdnji iz čestice 14 i čestice 18 vidljivo veće slaganje, kao što je prikazano u (1) i tablici 5.

(1)

- č. 15 *Najteža stvar na njemačkom za mene je naučiti čitati*
 $M=1,73$, $C=1$
- č. 3 *Kad čitam njemački toliko se zbunim da ne mogu pratiti što čitam*
 $M=1,76$, $C=1$
- č. 18 *Zadovoljan/na sam kako čitam na njemačkome*
 $M=3,57$, $C=4$
- č. 14 *Kad se jednom navikneš, čitanje na njemačkome i nije tako teško*
 $M=4,38$, $C=5$

Iz tih je rezultata vidljivo da učenicima čitanje na njemačkome jeziku nije najteža stvar pri učenju stranoga jezika te da njihova zbunjenost ne utječe na razumijevanje pri čitanju. Učenici su vrlo zadovoljni sa svojim čitanjem te

smatraju da vježbanjem i navikom čitanje na njemačkom jeziku postaje lak zadatak. Rezultati kod posljednje dvije tvrdnje (čestica 14 i čestica 18) jednim dijelom objašnjavaju zašto rezultati o razinama straha od čitanja pokazuju srednje vrijednosti, a ne visoke.

3.4.2. Utjecaj drugih jezičnih vještina

U ovoj kategoriji čimbenika straha od čitanja na njemačkome jeziku učenici se najviše ne slažu s tvrdnjom u čestici 16, što je očito i u tablici 5, a kao što se vidi u (2).

(2)

č. 16 *Više bih volio/la da samo učim govoriti njemački, a ne i čitati*
M=2,27, C=2

Takav rezultat pokazuje da učenici ne bi voljeli kada bi iz nastave stranih jezika bilo isključeno čitanje na tome stranome jeziku da bi se više govorilo.

3.4.3. Kulturna obilježja tekstova na njemačkome jeziku

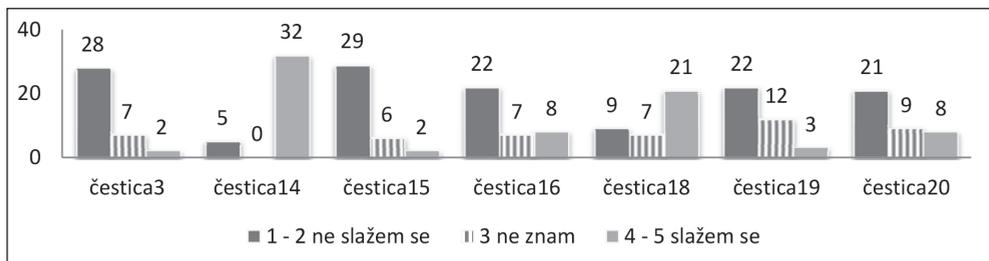
Kao što je prikazano u (3) u kategoriji kulturnih značajki učenici se vrlo slabo slažu s tvrdnjom u čestici 19 i u čestici 20, što je vidljivo iz tablice 5.

(3)

č. 19 *Njemačka (austrijska, švicarska) kultura i ideje su mi vrlo čudne*
M=2,14, C=2

č. 20 *Da bi mogli čitati njemački, treba znati mnogo o njemačkoj (austrijskoj, švicarskoj) kulturi*
M=2,35, C=2

Učenici ne smatraju njemačku, odnosno austrijsku i švicarsku kulturu čudnom niti misle da treba dobro poznavati kulture tih zemalja da bi mogli biti uspješni čitači tekstova na njemačkome jeziku. Nepoznata ili nedovoljno poznata kulturna obilježja zemalja njemačkog govornog područja nisu prema tome izvor stresa kod čitanja tekstova na njemačkom jeziku niti utječu na mogućnost čitanja takvih tekstova.

Slika 1. Distribucija odgovora prema najistaknutijim česticama upitnika FLRAS

Tablica 5. Mjere centralne tendencije i standardna devijacija istaknutih odgovora učenika na upitniku FLRAS

Čestica upitnika FLRAS	N	M	C	SD
3	37	1,76	1	,955
14	37	4,38	5	1,114
15	37	1,73	1	1,018
16	37	2,27	2	1,367
18	37	3,57	4	1,324
19	37	2,14	2	1,159
20	37	2,35	2	1,230

3.5. Čimbenici straha od čitanja prema FLRAS-u kod učenika V. razreda

Pojedinačno analizirajući razrede i distribuciju odgovora kod učenika petog razreda vidljivo je odstupanje od aritmetičke sredine („ne znam“) kod čestica koje pripadaju kategoriji osobnog stava o čitanju na njemačkome jeziku (3, 14, 15 i 18) te kategoriji utjecaja drugih jezičnih vještina na čitanje (6 i 11) kao što je vidljivo u (4) i (5), a prikazano na slici 2. Odgovori na preostale čestice upitnika FLRAS koncentrirani su oko aritmetičke sredine ($M=2,35 - 3,65$; $C=3$), a odnose se na značajke i načine čitanja tekstova te kulturna obilježja.

3.5.1. Osobni stav o čitanju na njemačkome jeziku

U kategoriji osobnog stava o čitanju veliko je neslaganje s tvrdnjom u čestici 3 te u čestici 15 dok je kod tvrdnji u česticama 14 i 18 vidljivo veće slaganje (tablica 6), a što je vidljivo u (4).

(4)

č. 15 *Najteža stvar na njemačkom za mene je naučiti čitati*

$M=1,79$, $C=1$

č. 3 *Kad čitam njemački toliko se zbunim da ne mogu pratiti što čitam*

$M=1,95$, $C=2$

č. 18 *Zadovoljan/na sam kako čitam na njemačkome*

$M=3,68$, $C=4$

č. 14 *Kad se jednom navikneš, čitanje na njemačkome i nije tako teško*

$M=4,42$, $C=5$

Takvi rezultati govore da učenje čitanja tekstova na njemačkome jeziku učenicima nije najteža stvar u procesu učenja tog nastavnog predmeta, a isto tako tvrde da se eventualna zbunjenost pri čitanju tekstova na njemačkome ne očituje u nemogućnosti praćenja onoga što čitaju. Velik broj učenika petog

razreda zadovoljan je načinom na koji čita tekstove na njemačkome jeziku te smatraju da čitanje na tom stranom jeziku postaje lakše uslijed navike te da s vremenom postaju bolji u toj vještini. Takav pozitivan stav prema čitanju opravdava nalaz da u spomenutoj godini učenja razina straha od jezika nije visoka.

3.5.2. Utjecaj drugih jezičnih vještina

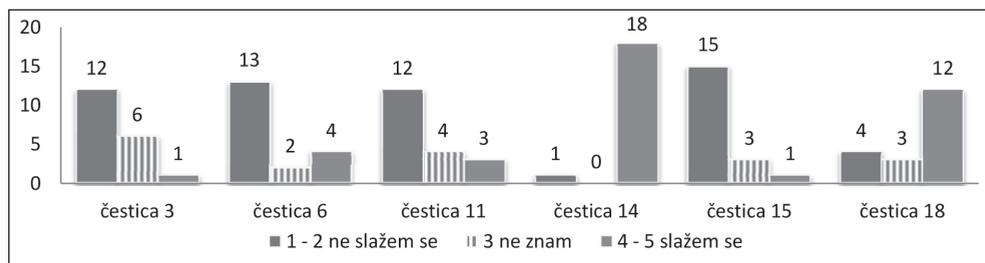
U kategoriji utjecaja drugih jezičnih vještina veliko je neslaganje s tvrdnjama u česticama 6 i 11, što je vidljivo u tablici 6 i u (5).

(5)

č. 6 *Uzrujam se svaki put kad pri čitanju naiđem na nepoznatu gramatiku*
M=2,11, C=2

č. 11 *Brine me kako ću svladati njemačka pravila pisanja da bih mogao/la čitati*
M=2,32, C=2

Ta analiza govori da druge jezične vještine poput pisanja ili drugih sastavnica jezika nisu čimbenici koji uzrokuju strah od čitanja. Učenici se ne uzrujavaju kada pri čitanju tekstova na njemačkome jeziku primijete gramatičke oblike koji su im nepoznati, te ne misle da bi ih neovladavanje pravilima pisanja na njemačkome jeziku moglo omesti u čitanju.

Slika 2. Distribucija odgovora učnika petih razreda prema najistaknutijim česticama upitnika FLRAS

Tablica 6. Mjere centralne tendencije i standardna devijacija istaknutih odgovora učnika petih razreda na upitniku FLRAS

Čestica upitnika FLRAS	N	M	C	SD
3	19	1,95	2	1,026
6	19	2,11	2	1,449
11	19	2,32	5	1,157
14	19	4,42	5	,961
15	19	1,79	1	1,084
18	19	3,68	4	1,493

3.6 Čimbenici straha od čitanja prema FLRAS-u kod učenika VIII. razreda

Kod učenika osmih razreda odstupanja od aritmetičke sredine prisutna su kod čestica koje pripadaju kategoriji osobnog stava o čitanju (3, 14 i 15), kategoriji utjecaja drugih jezičnih vještina (10 i 16) te kategoriji kulturnih obilježja (19 i 10) što prikazuje slika 3, a vidljivo je u (6), (7) i (8). Preostali odgovori na čestice upitnika FLRAS koncentrirani su oko aritmetičke sredine ($M=2,35 - 3,65$; $C=3$), a pripadaju kategoriji značajki teksta i načinima čitanja tekstova na njemačkome jeziku.

3.6.1. Osobni stav o čitanju na njemačkome jeziku

Kao što se vidi u (6), u kategoriji osobnog stava prema čitanju na njemačkome jeziku veliko je neslaganje s tvrdnjom u čestici 3 te u čestici 15, dok je kod tvrdnje u čestici 14 vidljivo veliko slaganje. Isto je prikazano u tablici 7.

(6)

- č. 3 *Kad čitam njemački toliko se zbunim da ne mogu pratiti što čitam*
 $M=1,56$, $C=1$
- č. 15 *Najteža stvar na njemačkom za mene je naučiti čitati*
 $M=1,67$, $C=1$
- č. 14 *Kad se jednom navikneš, čitanje na njemačkome i nije tako teško*
 $M=4,33$, $C=5$

Učenici osmog razreda pri čitanju na njemačkome jeziku nisu zbunjeni te ih eventualna zbunjenost ne ometa u praćenju teksta koji čitaju. Isto tako tvrde da čitanje nije vještina koju im je bilo najteže naučiti te smatraju da s vremenom, vježbom i navikom čitanje tekstova na njemačkome jeziku nije teško.

3.6.2. Utjecaj drugih jezičnih vještina

U kategoriji utjecaja drugih jezičnih vještina, a kao što se vidi u (7), veliko je neslaganje s tvrdnjama u česticama 10 i 16, što prikazuje i tablica 7.

(7)

- č. 16 *Više bih volio/la da samo učim govoriti njemački, a ne i čitati*
 $M=1,78$, $C=1$
- č. 10 *Zbog kompliciranih pravila pisanja u njemačkome, teško mi je slijediti značenje teksta*
 $M=2,22$, $C=2$

Veliko neslaganje s tvrdnjom u čestici 16 ide u prilog nalazima iz drugih istraživanja koja pokazuju da je govorenje jedna od jezičnih vještina koja je povezana sa strahom pri učenju stranih jezika, no to se sa sigurnošću ipak

ne može zaključiti iz rezultata ovog istraživanja. Ti rezultati ipak sigurno pokazuju da učenici ne bi željeli da je iz nastave stranoga jezika isključena vještina čitanja na njemačkome jeziku te da na satu samo govore. Učenici osmog razreda tvrde da im komplicirana pravila pisanja u njemačkome jeziku ne smetaju u razumijevanju tekstova koje čitaju na tom stranom jeziku.

3.6.3. Kulturna obilježja tekstova na njemačkome jeziku

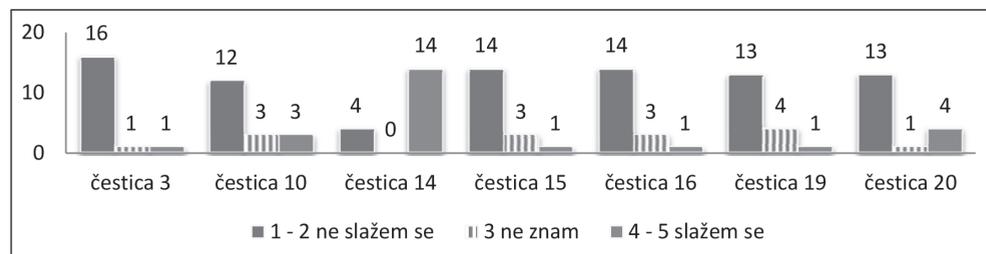
Kao što je prikazano u (8), u kategoriji kulturnih obilježja prisutno je veliko neslaganje s tvrdnjom u česticama 19 i 20 (tablica 7).

(8)

č. 19 *Njemačka (austrijska, švicarska) kultura i ideje su mi vrlo čudne*
M=1,78, C=1

č. 20 *Da bi mogli čitati njemački, treba znati mnogo o njemačkoj (austrijskoj, švicarskoj) kulturi*
M=2,00, C=1,5

Učenici osmog razreda, koji su sudjelovali u ovome istraživanju, ne smatraju njemačku, odnosno austrijsku i švicarsku kulturu čudnom, a isto tako ne misle da moraju biti upoznati s obilježjima kulture tih zemalja da bi mogli čitati tekstove na njemačkome jeziku.

Slika 3. Distribucija odgovora učenika osmih razreda po najistaknutijim česticama upitnika FLRAS

Tablica 7. Mjere centralne tendencije i standardna devijacija istaknutih odgovora učenika osmih razreda na upitniku FLRAS

Čestica upitnika FLRAS	N	M	C	SD
3	18	1,56	1	,856
10	18	2,22	2	1,060
14	18	4,33	5	1,283
15	18	1,67	1	,970
16	18	1,78	1	1,114
19	18	1,78	1	1,166
20	18	2,00	1,5	1,237

3.7. *Usporedba rezultata učenika V. i VIII. razreda*

Iz rezultata je vidljivo da je kod učenika V. razreda prisutna srednja razina straha. Također je prikazano da osobni stav učenika prema čitanju na stranome jeziku nije povezan sa strahom od čitanja na tome stranome jeziku. Učenici su vrlo zadovoljni time kako čitaju na njemačkom jeziku te smatraju da s vremenom čitanje na tome stranome jeziku nije teško. Učenicima nepoznati gramatički oblici kao ni kompliciranija pravila pisanja u tome stranome jeziku ne predstavljaju čimbenike straha od čitanja, kao što je primjerice drugačije pismo bilo jedan od čimbenika straha od čitanja na J2 u istraživanju Saita i sur. (1999).

Kod učenika VIII. razreda rezultati su slični stavu učenika iz petog razreda. Pri čitanju tekstova nisu zbunjeni te smatraju da vještina čitanja nije najteža u nastavi tog stranog jezika. Isto tako ne bi željeli na nastavi stranoga jezika samo govoriti već žele i čitati jer im kompliciranija pravila pisanja ne smetaju u razumijevanju tekstova na njemačkome jeziku. Učenici osmih razreda pozitivni su prema kulturama zemalja njemačkoga govornoga područja, ali ne smatraju poznavanje tih kultura ključnima u razumijevanju tekstova na njemačkome jeziku.

Iz navedenog je vidljivo da kategorije čestica upitnika FLRAS poput osobnog stava o čitanju na njemačkome jeziku, utjecaj drugih jezičnih vještina te kulturna obilježja tekstova nisu čimbenici straha od čitanja kod učenika petog i osmog razreda. Unatoč tome rezultati pokazuju srednje razine straha za obje grupe ispitanika. Zbog toga su analizirani mogući uzroci straha među preostalim kategorijama kao u (b).

(b)

Značajke teksta (čestice 4, 5, 7)

Načini čitanja teksta (čestice 2, 9)

3.8. *Značajke teksta te načini čitanja kao uzroci straha na njemačkome jeziku*

Kako bi se uspješno izdvojili čimbenici koji su povezani sa srednjim razinama straha od čitanja na njemačkome jeziku analizirani su rezultati učenika petog i osmog razreda u postocima za kategorije značajki teksta te načini čitanja teksta koji obuhvaćaju čestice 2, 4, 5, 7 i 9, kao što je prikazano u (9) i (10), a koje nisu bile istaknute u prethodnom dijelu članka. U svrhu izdavanja čimbenika straha iz čestica koje nisu obuhvaćene prethodnim dijelom istraživanja, a koje pokazuju srednje razine straha, analizirani su postoci slaganja (ocjene 4 i 5) s navedenim tvrdnjama o značajkama, odnosno načinima čitanja tekstova na njemačkome jeziku.

3.8.1. Čimbenici straha kod učenika V. razreda

Kao što je prethodno spomenuto, za obradu čestica koje pokazuju srednje razine straha uzeta su dva posljednja stupnja slaganja (4 i 5) te je analizirano koliki se postotak učenika u pojedinom razredu slagao s navedenim tvrdnjama. Rezultati za učenike petog razreda prikazani su u (9).

(9)

Čestice	Postotak slaganja za V. razred
č. 2 <i>Kad čitam njemački, često razumijem gotovo sve riječi, ali svejedno ne shvaćam što se želi reći</i>	52,7 %
č. 9 <i>Obično pri čitanju prevodim riječ po riječ</i>	42,1 %
č. 7 <i>Postanem nervozan/na i zbunjen/a kad pri čitanju ne razumijem svaku riječ</i>	31,6 %
č. 5 <i>Nervozan/na sam kad moram čitati njemački tekst o nepoznatoj temi</i>	26,4 %
č. 4 <i>Uhvati me strah kad vidim cijelu stranicu teksta za pročitati na njemačkome</i>	10,6 %

Iz prikazane tablice vidljivo je da više od polovice učenika petog razreda razumije gotovo sve riječi koje se nalaze u tekstu na njemačkome jeziku, ali svejedno ne razumiju sadržaj teksta. Vrlo velik dio učenika pri čitanju prevodi riječ po riječ što također može biti povezano s nerazumijevanjem šireg sadržaja teksta. Obje analizirane čestice pripadaju kategoriji načina čitanja tekstova. Slaganje s preostalim tvrdnjama koje se odnose na značajke tekstova znatno je niže. Učenici dakle nisu zbunjeni ako pri čitanju naiđu na nepoznate riječi ili na nepoznatu temu, te se ne boje ako dobiju zadatak da pročitaju duži tekst.

3.8.2. Čimbenici straha kod učenika VIII. razreda

Kako bi se istražili mogući čimbenici straha od čitanja kod učenika osmog razreda analizirani su odgovori za čestice 2, 4, 5, 7 i 9. Dobiveni postoci su kao u (10).

(10)

Čestice	Postotak slaganja za VIII. razred
č. 2 <i>Kad čitam njemački, često razumijem gotovo sve riječi, ali svejedno ne shvaćam što se želi reći</i>	55,5 %
č. 9 <i>Obično pri čitanju prevodim riječ po riječ</i>	50 %
č. 7 <i>Postanem nervozan/na i zbunjen/a kad pri čitanju ne razumijem svaku riječ</i>	44,5 %
č. 4 <i>Uhvati me strah kad vidim cijelu stranicu teksta za pročitati na njemačkome</i>	33,4 %
č. 5 <i>Nervozan/na sam kad moram čitati njemački tekst o nepoznatoj temi</i>	27,8 %

Kod učenika osmih razreda rezultati pokazuju sličnu tendenciju. Više od polovice učenika osmog razreda razumije gotovo sve riječi u tekstu koji čita na njemačkome jeziku, no svejedno ne razumije njegov sadržaj. Isto tako polovica učenika pri čitanju tekstova na njemačkome jeziku prevodi riječ po riječ. Obje spomenute čestice pripadaju kategoriji načina čitanja tekstova. Kod čestica iz kategorije značajki tekstova istaknuta je jedino tvrdnja iz čestice broj 7. Skoro polovica učenika tvrdi da su nervozni ukoliko pri čitanju naiđu na neku riječ koju ne razumiju. S druge strane duljina teksta ili nepoznata tema nekog teksta na njemačkom jeziku ne predstavlja problem niti izaziva strah od čitanja na tom stranome jeziku.

4. ZAKLJUČAK

Iz analiza odnosa između sadržaja tvrdnji, odnosno čestica iz upitnika FLRAS i godina učenja njemačkoga jezika vidljivo je da ispitanicima čitanje na njemačkom jeziku nije najteži zadatak ili vještina kojom trebaju ovladati pri učenju tog stranoga jezika niti je prema učeničkim odgovorima učenje čitanja povezano s pojavom negativnih emocija u nastavi njemačkoga kao stranoga jezika. Više od pola ispitanika tvrdi da je zadovoljno kako čita na njemačkome jeziku. Takvi pronalasci potvrđuju opći stav prethodnih istraživanja straha od stranoga jezika, ali i stav nastavnika jezika da čitanje nije djelatnost i vještina koja učenicima stranih jezika predstavlja problem ili pak uzrokuje vidljive simptome straha, odnosno negativnih emocija za vrijeme nastave stranih jezika, koje bi „golim okom“ mogli prepoznati u nastavi. Međutim ovim se istraživanjem potvrdio stav Saita i sur. (1999) koji su prvi dokazali da je čitanje jezična vještina koja može uzrokovati pojavu straha kod učenika, neovisno o pojavi općeg straha od stranoga jezika, dakle da učenici osjećaju strah od čitanja na njemačkome kao stranome jeziku bez obzira na duljinu učenja tog jezika.

Iako su pravila pisanja njemačkoga jezika drugačija od pravila pisanja materinskog jezika ispitanika zbog čega se moglo očekivati da će ona biti povezana sa strahom, zanimljiva je činjenica da učenike pri čitanju ta pravila ne ometaju niti ih dodatno zbunjuju. Objašnjenje takvih rezultata moguće je pripisati godinama učenja tog stranog jezika, dobroj usvojenosti pravila pisanja te povezivanju grafem/fonem za vrijeme čitanja. No ipak, istraživanje je kao moguće čimbenike straha od čitanja na njemačkome jeziku izdvojilo načine čitanja teksta na stranom jeziku. Iz rezultata je vidljivo da i mlađi i stariji učenici često prevode riječ po riječ za vrijeme čitanja, kao i da pri tome razumiju gotovo sve riječi, ali ne razumiju pročitani tekst. Takvi rezultati daju uvid u način čitanja učenika na stranome jeziku. Iako nastavnici očekuju da učenici tijekom čitanja razumiju poruku rečenice kako ju čitaju, ovi rezultati pokazuju da učenici najviše pozornosti posvećuju pojedinačnim riječima želeći razumjeti svaku riječ u tekstu.

Ako pogledamo najnovija istraživanja mozga i načina na koji mozak „čita“, takvu pojavu mogli bismo povezati upravo s načinom na koji mozak čita. Dehaene (2013) objašnjava da pri čitanju naše oko, odnosno fovea (središte mrežnice) može raspoznati tek jednu ili dvije riječi, koju zatim vizualni sustav dijeli na grafeme, slogove, prefikse, sufikse i korijene riječi te ih potom ponovno sastavlja prije nego što razumijemo riječ. No naglašava da u tom procesu istovremeno sudjeluju dvije putanje obrade, fonološka, koja pretvara slova u govorni zvuk te leksička, koja riječi pridaje značenje. Kada razumijemo takav složen proces čitanja, možemo razumjeti zašto se učenici zadržavaju na pojedinim riječima. No problem koji je izdvojen ovim istraživanjem jest taj da učenici navode kako je to razina nakon koje „zapinju“ kod čitanja te da iako razumiju riječi, ne razumiju pročitani tekst. Takvi rezultati mogli bi se povezati s nastavom stranoga jezika na kojoj prednjači poučavanje obrade teksta na način da se najveća pozornost pridaje upravo učenju pojedinih riječi izdvojenih iz konteksta. Međutim je li to razlog ovakvih rezultata teško je ustvrditi bez dodatnih istraživanja ove pojave. Iako je širok vokabular i razumijevanje riječi potreban za razumijevanje teksta, iz ovih je rezultata vidljivo da učenici unatoč poznavanju riječi, ne razumiju pročitani tekst, što za nastavu njemačkoga jezika predstavlja zabrinjavajuće otkriće.

Opisani rezultati trebali bi potaknuti dodatna istraživanja načina čitanja kao čimbenika straha od čitanja na njemačkome jeziku ili kao čimbenika nerazumijevanja pročitanih tekstova te istražiti što je u pozadini te pojave. Čitanje na njemačkome jeziku, kao i na materinskom jeziku, od učenika zahtijeva ne samo poznavanje naučenog vokabulara već sintakse te ostalih temeljnih (ili osnovnih) značajki teksta. Ukoliko se učenike ne poučava kako čitati tekst te kako razumjeti pročitane strukture, strah od čitanja može biti prisutan pri učenju tog stranoga jezika.

Potrebno je ponovno istaknuti da ovaj rad obuhvaća manji (prigodni) broj ispitanika njemačkoga jezika, no može se pretpostaviti da bi i pri većem broju ispitanika rezultati istraživanja bili slični. Ipak, za reprezentativnije rezultate trebalo bi ispitati veći broj učenika. Iako je rad obuhvaćao manji broj učenika, pokazalo se da učenici za vrijeme čitanja tekstova na njemačkome jeziku osjećaju neugodnu pojavu straha te da je on vezan uz načine čitanja tekstova. Iako još uvijek vještina čitanja nije shvaćena kao zahtjevna vještina u nastavi njemačkoga kao stranoga jezika u hrvatskim školama, tom bi se fenomenu trebalo pridavati više pozornosti za vrijeme nastave, a nastavnici bi trebali osvijestiti način pristupanja nastavnom zadatku čitanja tekstova na njemačkom jeziku, posvetiti mu možda više pozornosti i vremena u procesu razumijevanja teksta te razmišljati o poučavanju razumijevanja pročitanih.

LITERATURA

- Capan S. A. i Karaca M. (2012) A comparative study of listening anxiety and reading anxiety. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 70, 1360–1373.
- Cheng, Y. (2002) Factors associated with foreign language writing anxiety. *Foreign Language Annals*, 35, 647–656.
- Dehaene, S. (2013) Čitanje u mozgu: znanost i *evolucija ljudskog uma*. Zagreb: Algoritam, 2013.
- Gardner, R. C., Smythe, P. C. i Brunet, G. R. (1977) Intensive second language study: Effects on attitudes, motivation and French achievement. *Language Learning*, 27, 243–261.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B. i Cope, J. (1986) Foreign language classroom anxiety. *Modern Language Journal*, 70, 125–132.
- Kitano, K. (2001) Anxiety in the college Japanese language classroom. *The Modern Language Journal*, 85: 549–566.
- Liu, M. (2006) Anxiety in Chinese EFL students at different proficiency levels. *System* 34, 301–316.
- MacIntyre P. D. (2017) An overview of language anxiety research and trends in its development. U Gkonou C., Daubney M. i Dewaele J.-M. (ur.) *New insights into language anxiety: Theory, research and educational implications*. Bristol: Multilingual Matters, 11–30.
- Mardešić, S. i Stanković, S. (2013) A comparative study of foreign language anxiety among students majoring in French, Italian and Spanish. U Dombi, J., Horvath J. i Nikolov, M. (ur) *UŽRT 2013 Empirical Studies in English Applied Linguistics*. Pécs: Lingua Franca Csoport. 68–79.
- Matsuda S. i Gobel, P. (2004) Anxiety and predictors of performance in the foreign language classroom. *System* 32, 21–36.
- Mihaljević Djigunović J. (2002) Strah od stranoga jezika: Kako nastaje, kako se očituje i kako ga se osloboditi. Naklada Ljevak, Zagreb.
- Mihaljević Djigunović, J. i Legac, V. (2008) Foreign Language Anxiety and Listening Comprehension of Monolingual and Bilingual EFL Learners. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* 53, 327–347.
- Onwuegbuzie, A. J., Bailey, P. i Daley, C. E. (1999) Factors associated with foreign language anxiety. *Applied Psycholinguistics* 20, 217–239.
- Pichette, F. (2009) Second language anxiety and distance language learning. *Foreign Language Annals* 42(1), 77–93.
- Puškar, K. (2010) A comparative study of foreign language anxiety among majors of English and German. http://www.unizg.hr/rektorova/nagradjeni_radovi_09_10.html. (10. 7. 2019.).
- Saito, Y., Garza T. i Horwitz E. K. (1999) Foreign Language Reading Anxiety. *Modern Language Journal* 83, 202–218.
- Saito, Y. i Samimy, K. (1996) Foreign language anxiety and language performance: A study of learning anxiety in beginning, intermediate, and advanced-level college students of Japanese. *Foreign Language Annals* 29, 239–251.
- Sellers, V. D. (2000) Anxiety and reading comprehension in Spanish as a foreign language. *Foreign Language Annals*, 33 (5), 512–521.
- Subasi G. (2014) Foreign language reading anxiety: Does it really exist? *Academic Journals. Educational research and Review* 9 (24), 1360–1371.
- Šamo, R. (2006) Jezično i iskustveno znanje učenika u zadacima čitanja na engleskom kao stranom jeziku. *Metodički ogleđi* 13 (1), 31–48.
- Šamo, R. i Mikulec, A. (2018) EFL Reading Metacomprehension from the Developmental Perspective: A Longitudinal Case. *Journal of Language and Education* 4 (1), 105–116
- Tóth, Z. (2011) Foreign language anxiety and advanced EFL learners: An interview study. *WoPaLP* 5, 39–57.
- Young, D. J. (1992) Language Anxiety from the Foreign Language Specialist's Perspective: Interviews with Krashen, Omaggio Hadley, Terrell, and Rardin. *Foreign Language Annals* 25 (2), 157–172.

FOREIGN LANGUAGE READING ANXIETY IN GERMAN AS L2

Anxiety is the most widely studied emotion in foreign language learning (MacIntyre, 2017). The introductory theoretical part of the paper describes foreign language learning anxiety, relevant research on this phenomenon and foreign language reading anxiety (FLRA) as a separate type of anxiety. In the second part of the paper the author describes the research on the levels of foreign language reading anxiety and the possible factors of FLRA in German as second language. The results of the analysis showed that students felt medium levels of anxiety which means that FLRA is present in the field of reading in German as L2. The most frequent factors of FLRA are personal attitudes about reading in German as L2 that are mostly positive, which explains the medium and not high levels of anxiety. In addition, other factors related to foreign language reading anxiety are the way that students read the text in German as L2, but the length or topic of the text were not recognized as factors related to foreign language reading anxiety in German as L2.

Keywords: foreign language anxiety, foreign language reading anxiety, foreign language reading anxiety factors, German as foreign language

PRILOG 1.

Opći podaci o ispitaniku

1. Dob: _____
2. Razred: _____
3. Spol: M ili Ž (Zaokruži.)
4. Koliko godina učite njemački jezik? _____
5. Jeste li njemački jezik učili negdje drugdje osim u školi? DA NE
6. Ako DA, gdje ste još učili njemački jezik:
 - a) škola stranih jezika,
 - b) privatne instrukcije,
 - c) pomoću ukućana,
 - d) _____
7. Koju ocjenu imate iz njemačkog jezika? _____
8. Kojom bi ocjenom vi SAMI ocijenili svoje znanje iz njemačkog jezika? _____
9. Učite li još koji strani jezik? DA NE
10. Ako DA, koji je to strani jezik:
 - a) engleski,
 - b) _____

PRILOG 2.

Cilj ovog upitnika je skupiti informacije o vašim dojmovima prilikom ČITANJA na NJEMAČKOM JEZIKU. Nakon svake rečenice imate ponuđenih pet brojeva (1,2,3,4,5). Svaki navedeni broj znači sljedeće:

1 – uopće se ne slažem, 2 – djelomično se slažem, 3 – ne znam, 4 – prilično se slažem, 5 – potpuno se slažem

Nakon što pročitate svaku rečenicu, zaokružite broj koji se odnosi na vas. U ovom upitniku nema pogrešnog niti točnog odgovora.

1. Uzrujam se kad nisam siguran/na da dobro razumijem ono što čitam na njemačkome.	1 2 3 4 5
2. Kad čitam njemački, često razumijem gotovo sve riječi, ali svejedno ne shvaćam što se želi reći.	1 2 3 4 5
3. Kad čitam njemački, toliko se zbunim da se ne mogu pratiti što čitam.	1 2 3 4 5
4. Uхвати me strah kad vidim cijelu stranicu teksta za pročitati na njemačkome.	1 2 3 4 5
5. Nervozan/na sam kad moram čitati njemački tekst o nepoznatoj temi.	1 2 3 4 5
6. Uzrujam se svaki put kad pri čitanju naiđem na nepoznatu gramatiku.	1 2 3 4 5
7. Postanem nervozan/na i zbunjen/a kad pri čitanju ne razumijem svaku riječ.	1 2 3 4 5
8. Smeta me kad pri čitanju naiđem na riječ koju ne znam izgovoriti.	1 2 3 4 5
9. Obično pri čitanju prevodim riječ po riječ.	1 2 3 4 5
10. Zbog kompliciranih pravila pisanja u njemačkome, teško mi je slijediti značenje teksta.	1 2 3 4 5
11. Brine me kako ću svladati njemačka pravila pisanja da bih mogao/la čitati.	1 2 3 4 5
12. *Uživam čitati na njemačkome.	1 2 3 4 5
13. *Osjećam se sigurnim/om u sebe dok čitam na njemačkom.	1 2 3 4 5
14. *Kad se jednom navikneš, čitanje na njemačkome i nije tako teško.	1 2 3 4 5
15. Najteža stvar na njemačkome za mene je naučiti čitati.	1 2 3 4 5
16. Više bih volio/la da samo učim govoriti njemački, a ne i čitati.	1 2 3 4 5
17. Ne smeta me čitanje u sebi, no ne osjećam se ugodno kada moram čitati na glas.	1 2 3 4 5
18. *Zadovoljna sam kako čitam na njemačkome.	1 2 3 4 5
19. Njemačka (austrijska, švicarska) kultura i ideje su mi vrlo čudne.	1 2 3 4 5
20. Da bi se mogli čitati njemački, treba znati mnogo o njemačkoj (austrijskoj, švicarskoj) kulturi.	1 2 3 4 5